

1930

Αρχιτεκτονική του Μοντέρνου Κινήματος

της δεκαετίας
του 1930
στην Αθήνα

**Αρχιτεκτονική
του μοντέρνου
κινήματος
της δεκαετίας
του 1930
στην Αθήνα**

Η Αθήνα έχει ένα από τα σπουδαιότερα σύνολα αρχιτεκτονικής του μοντέρνου κινήματος, της δεκαετίας του 1930. Πρόκειται για κατοικίες, πολυκατοικίες και δημόσια κτήρια από οπλισμένο σκυρόδεμα που κτίστηκαν μέσα σε μια δεκαετία και διακρίνονται για τους απλούς γεωμετρικούς όγκους, τις επίπεδες στέγες, τις πέργκολες στα δώματα, τους κυκλικούς φεγγίτες, τα έρκερ (ορθογώνιες ή ημιεξαγωνικές προεξοχές από το επίπεδο της όψης), το αρτιφισιέλ (επίχρισμα για τις εξωτερικές επιφάνειες), τα περίτεχνα κιγκλιδώματα, τις κουπαστές κ.ά.

Ο νεωτερισμός των κτηρίων δεν περιορίζεται στην εξωτερική τους εμφάνιση, αλλά αφορά και την εσωτερική αλλαγή και τη λειτουργικότητα στη δομή του χώρου, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την εισαγωγή της δημόσιας, κοινόχρηστης εισόδου στο κτήριο, με ιδιαίτερη φροντίδα στον προθάλαμο και το κλιμακοστάσιο, την κεντρική θέρμανση και τους ανελκυστήρες. Ωστόσο, το μορφολογικό περιβλημα παραμένει η κατεξοχήν έκφραση του συνολικού εκσυγχρονισμού που εκπροσωπεί το μοντέρνο κίνημα, το οποίο αφορά τόσο στις κατασκευαστικές δυνατότητες, τα υλικά, τον εξοπλισμό της κατοικίας, αλλά και στο κοινωνικό όραμα για τον εκσυγχρονισμό της κοινωνίας της δεκαετίας του 1930.

Μεγάλος αριθμός κτηρίων κτίστηκαν στα επτά διαμερίσματα του Δήμου Αθηναίων, με μεγαλύτερη πυκνότητα στις περιοχές Κολωνάκι, Νεάπολη, Εξάρχεια, Κυψέλη, Πετράλωνα και στους κεντρικούς άξονες, της Πατισίων, της Ακαδημίας και της Βασ. Σοφίας. Σημαντικοί αρχιτέκτονες έκτισαν σύμφωνα με τις αρχές του μοντέρνου κινήματος και έδωσαν στην πόλη εξαιρετικά δείγματα κτηρίων, όπως είναι οι Θ. Βαλεντής, Εμμ. Βουρέκας, Β. Δούρας, Δ.-Φ. Ζούκης, Κ. Ιμβράκης, Π. Καραντίνος, Β. Κασσάνδρας, Κ. Κιτσίκης, Γ. Κοντολέων, Ρ. Κουτσούρης, Εμμ. Λαζαρίδης, Κ. Λάσκαρης, Τ. Μάρθας, Ν. Μητσάκης, Π. Μιχαηλίδης, Κυπρ. Μπίρης, Λ. Μπόνης, Ν. Νικολαΐδης, Κ. Παναγιωτάκος, Σ. Παπαδάκης, Δ. Πικιώνης, Κ. Σγούτας, Π. Ν. Τζελέπης κ.ά.

Η Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού· και συγκεκριμένα το Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς έχει εντάξει στη δράση του τη διάσωση της αρχιτεκτονικής της δεκαετίας του 1930 του μοντέρνου κινήματος στην Αθήνα. Τρεις είναι οι κύριοι στόχοι από το 2001, η εκπόνηση ενός προγράμματος καταγραφής, η θεσμική προστασία και ο χαρακτηρισμός κτηρίων.

Με το σκεπτικό αυτό πραγματοποιήσε το 2008 ερευνητικό πρόγραμμα με τίτλο «Προστασία και ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της δεκαετίας του 1930 (μοντέρνου κινήματος) του Δήμου Αθηναίων» που χρηματοδοτήθηκε από το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας στο πλαίσιο του έργου «Δράσεις ενίσχυσης της απασχόλησης νέων με την ενεργό συμμετοχή των μη κυβερνητικών οργανώσεων».

Μέσω του προγράμματος πραγματοποιήθηκε από αρχιτέκτονα καταγραφή 900 κτηρίων σε τρία από τα επτά διαμερίσματα του Δήμου Αθηναίων με σκοπό να επιτευχθεί α) η αξιολόγηση της αριθμητικής και της ποιοτικής κατάστασης των κτηρίων για τη σύνταξη προτάσεων με σκοπό τη θεσμική προστασία και την ανάδειξή τους και β) η ευαισθητοποίηση αρμοδίων φορέων και κοινού για θέματα προστασίας και ανάδειξής τους.

Η έρευνα περιέλαβε κτήρια με ιδιωτική χρήση ανωνύμων εμπειρικών κατασκευαστών και γνωστών αρχιτεκτόνων και μηχανικών της εποχής, όπως κατοικίες, διπλοκατοικίες, πολυκατοικίες, καταστήματα και ξενοδοχεία. Το είδος της δόμησης, αλλά και η πυκνότητά της, η ποιότητα παραγωγής της αρχιτεκτονικής /οικοδομικής δραστηριότητας, καθώς και η γεωγραφική κατανομή των κτηρίων αντικατοπτρίζουν τον αστικό χώρο της εποχής, αρχιτεκτονικά, και κατ' επέκταση κοινωνικά και οικονομικά, ανά περιοχή και συνολικά.

Τα στιλιστικά χαρακτηριστικά δεν είναι πάντα καθαρά ώστε να συνιστούν ένα αμιγές μοντέρνο λεξιλόγιο, καθώς σε μερικές περιπτώσεις εμπλέκουν στοιχεία κλασικισμού και Art Deco. Η επιλογή των κτηρίων που δεν διασταυρώθηκαν με βιβλιογραφικές πηγές έγινε με κριτήριο το σύνολο των χαρακτηριστικών που το συνδέουν σε μια καθαρή μορφή του μοντέρνου.

Ο μεγάλος αριθμός και η ποιότητα της αρχιτεκτονικής αυτής της περιόδου αλλά και η συνεχώς αυξανόμενη αλλοίωση και η καταστροφή καθιστούν, όπως προαναφέρθηκε, αναγκαία τη συνέχιση της έρευνας προκειμένου να ολοκληρωθεί η καταγραφή των κτηρίων και στα επτά διαμερίσματα του Δήμου Αθηναίων και συνεπώς να δημιουργηθεί μια συνολική εικόνα της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του μοντέρνου κινήματος στην Αθήνα.

Θερμές ευχαριστίες οφείλονται στους:

Δημήτρη Φιλιππίδη,

ομ. καθηγητή Ε.Μ.Π.

Παναγιώτη Τουρνικιώτη,

καθηγητή Ε.Μ.Π.

Πάνο Εξαρχόπουλο,

επ. καθηγητή Δ.Π.Θ.

Ελένη Αμερικάνου,

επ. καθηγήτρια Δ.Π.Θ.

για την πολύτιμη συνεργασία τους
στο πρόγραμμα.

Σχεδιασμός-Συντονισμός προγράμματος

Ειρήνη Γρατσία,

αρχαιολόγος / Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής

Κληρονομιάς

Έρευνα-Καταγραφή

Κατερίνα Χατζηκωνσταντίνου,

αρχιτέκτονας

Κείμενα

Ειρήνη Γρατσία,

Κατερίνα Χατζηκωνσταντίνου

2ο ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ

Ωδείο, Ζάππειο, Παγκράτι, Στάδιο, Μετς, Προφ. Ηλίας,
Γούβα, Ν. Κόσμος, Δουργούτι

6ο ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ

Πλ. Αττικής, Πλ. Αμερικής, Κυψέλη,
Άνω Κυψέλη, Νέα Κυψέλη

1ο ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ

Πλ. Βάθης, Εμπορικό τρίγωνο, Πλάκα, Εχάρχεια, Κολωνάκι,
Λυκαβηττός, Ιλίσια, Κουκάκι, Μακρυγιάννη

Προβλήματα κτηρίων

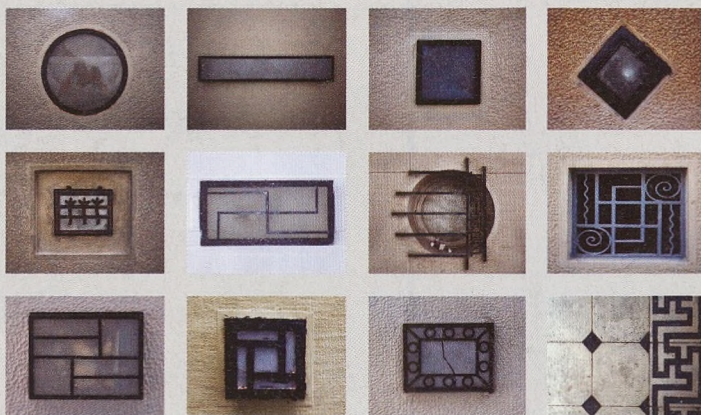
Ο αρχιτεκτονικός πλούτος του μοντέρνου κινήματος αποτελεί ένα αξιόλογο αρχιτεκτονικό σύνολο και ως τέτοιο θα πρέπει να αντιμετωπιστεί. Χρειάζεται να προστατευθεί από τις αλλοιώσεις και τις κατεδαφίσεις που τα τελευταία χρόνια ολοένα και αυξάνονται. Τα κτήρια αυτής της περιόδου δεν προστατεύονται από τον νόμο για την προστασία των αρχαιοτήτων και της εν γένει πολιτιστικής κληρονομιάς, γιατί αποτελούν δημιούργημα των τελευταίων 100 χρόνων. Αυτό όμως που είναι ακόμα πιο επικίνδυνο είναι ότι το ευρύ κοινό αγνοώντας τη σπουδαιότητά τους προχωρά σε ανακαινίσεις που αλλοιώνουν τη μορφή τους και στην κατεδάφισή τους.

Μέχρι σήμερα δεν έχει γίνει η συστηματική καταγραφή των κτηρίων στον δήμο της Αθήνας και η συστηματική έρευνα των αρχείων της Πολεοδομίας, ώστε να διαπιστωθεί ο αριθμός, η ποιότητα και η κατάσταση διατήρησης αυτών που σώζονται αλλά και ο αριθμός αυτών που ήδη χάθηκαν.

Δράσεις προστασίας

Η προστασία των κτηρίων του '30 είναι επείγουσα για τη διατήρησή τους, την ιστορία της αρχιτεκτονικής και της πολεοδομίας αλλά και για την αναβάθμιση της ποιότητας της ζωής των κατοίκων της πόλης. Τον τελευταίο καιρό Πολιτεία και φορείς έχουν αρχίσει να μεριμνούν για την προστασία των κτηρίων αυτών. Οι κηρύξεις τους ως διατηρητέων μνημείων συνεχώς αυξάνονται. Ωστόσο απομένουν πολλά να γίνουν. Η πλήρης καταγραφή, η αξιολόγηση, η κήρυξη ως διατηρητέων μεμονωμένων κτηρίων και συνόλων, η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση του κοινού, η ανάδειξή τους είναι οι κυριότερες ενέργειες που θα πρέπει να πραγματοποιηθούν. Το παρόν φυλλάδιο αποσκοπεί να ενημερώσει και να ευαισθητοποιήσει πολίτες και φορείς προτού να επαναληφθεί και γι' αυτά τα κτήρια η μη αναστρέψιμη καταστροφή της νεοκλασικής αρχιτεκτονικής της Αθήνας και άλλων ελληνικών πόλεων.

Ευρωπαϊκή Ένωση – Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
 Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας
 «Δράσεις ενίσχυσης της απασχόλησης νέων
 με την ενεργό συμμετοχή των μη κυβερνητικών οργανώσεων»
 Κοινοτικό πλαίσιο στήριξης 2000-2006

Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού
 Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς
 Τριπόδων 28, 10558 Αθήνα
 210 3225245, elet@ellinikietairia.gr, www.ellet.gr

Η Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού ιδρύθηκε το 1972 και από τότε αγωνίζεται για την προστασία και την ανάδειξη του φυσικού και του μνημειακού πλούτου του ελληνικού χώρου, όπου εντάσσεται και η προστασία και η ανάδειξη του δομημένου περιβάλλοντος και της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς των πόλεων, αποσκοπώντας στην ενημέρωση και στην ευαισθητοποίηση των κατοίκων αλλά και των αρμοδίων φορέων.